

HECE AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 27 SAYI: 321 EYLÜL 2023 ISSN 1301-210X

HECE

EYLÜL 2023

321

EŞİK

İbrahim Demirci / Yük / 5

ŞİİRLER

Hüseyin Atlansoy / Fuzuli İşler Niyazı / 7

Mert Mevlüt Cökçe / Şarj Yüzde 3 / 8

Mustafa Köneçoğlu / Camera Obscura / 10

Ahmet Edip Başaran / Beni Darda Kalmış Günlere / 11

Bilal Can / Seni Bana İlk Defa Söylemediler / 12

Ali K. Metin / Yolda Kançanağı / 14

Emre Demir / Lokman Hekim'in Mağlubiyeti / 15

Taner Sarıtaş / Yol Hipnozu / 16

Eyyüp Akyüz / Belki / 17

Abdulhalik Aker / Minör Şiir / 18

Ayşe Çelikkaya / Mutsuzluk Kadar Keskin / 19

Süleyman Unutmaz / Yarım Kalan Şiirler / 20

Nadir Aşçı / Hatimler ve Senetler / 21

HECE'DE İLKLER

Uğurcan Güler / Bir Rüyaya Bakar Gibi / 22

Arjin Civan Şahin / Darma-Dağınlaşmak Diyarlarda / 23

Ömer Kutay Çakır / Hemzemin / 25

EDEBİYAT GÜNDEMİ

Hazırlayan: Zeynep Arslan / 27

YAZI

Jonathan Bate, Çeviri: Ali Tacar / "Şairler Ne İşe Yarar" Dolayısıyla - I / 35

DOSYA

YAPAY ZEKÂ VE EDEBİYAT -RİSKLER VE FIRSATLAR-

SUNUŞ / Dosya Editörü: Bilal Can / 42

Bilal Can / Fırsatlar ve Riskler Bağlamında Yapay Zekâ / 44

Ethem Erdoğan / Şiir-İnsan; Yapay Şiir-Yapay İnsan / 51

Kadir Tepe / Şair ve Görüntüsü Sanal Gerçeklik Gözlüğü Üstünde / 55

Muhittin Evren / Yapay Zekâ ve Yaratıcılık Sorunsalı / 60

A. Erkan Akay / Düşünemiyorsun Ama Var Olmanı İstiyorlar / 65

Şerife Saliha Buğa / Yapay Zekânın Ruhla İmtihanı / 71

Ülker Gündoğdu / Çıktı mı? Sanat Eseri mi? / 75

Tuba Yavuz / Robotlar Rüya Görür mü? / 78

Faik Öcal / Kafka'nın Şapkası / 82
Vildan Kınalı / "Bahar"a Temizlik Gerek / 84
Davut Bayraklı / Kalem mi, Kod mu? / 86
Yusuf Şahin / Edebiyatın İmkânlarına Yapay Zekâ Aracılığı ile Bakmak: Bir Provokasyon Denemesi / 91

SÖYLEŞİ

DR. EMANUELE PETTENER İLE JOHN FANTE ÜZERİNE / Söyleşi ve Çeviri: Burcu Uzun / 96

OKURYAZARIN NOTLARI

İbrahim Demirci / Büyüklermize rahmet ve şükran... / 102

EŞYANIN FISILDADIĞI

Tuba Dere / Eşyanın Fisıldadığı / 103

ŞİİR GÜNDELİKLERİ

Ömer Aksay / Şiire Dair Kaydedilmiş Notlar / 106

Yazıya Niçin ve Nasıl Başladınız?

Zeynep Merdan / 109

ÇEVİRMENİN SESİ

Rahmi Er ile Söyleşi / Konuşan: Zeynep Arslan / 111

BİR ROMAN HAKKINDA

Sema Bayar / Arzunun Yitimi: *Uyuyan Adam* / 122

PORTRE

Mehmet Aycı / Tamer Korkmaz / 126

AÇAÇ GÜNLÜĞÜ

İsmail Karakurt / Kavakların Sonsuzluğu / 128

YAZI

Alaaddin Hekim / Kayada Suyun Sesi / 132

KİTAPLIK

Direnışı Bir Mesih Mahatma Gandhi (Yüce Ruh) / Mehmet Kurtoğlu / 136
Cihatçılığı Değişik Açılardan İrdeleyen Bir Kitap; Cihatçılık-Kurban Geri Döndü / Semiha Kavak / 142

İbrahim Demirci

YÜK

Anadolu'nun birçok yöresinde hâmile kadınlara “yüklü” denir. Kadının rahminde taşıdığı yük, bir erkeğin tohumunun dişinin yumurtasını döllemesiyle oluşan ve gelişen canlı bir yüktür ve vakti saati gelip de gün yüzüne çıkınca o kadını anne kılacaktır. Arapçada “hâmil” ve dişili olan “hâmile” kelimesi daha çok “taşıyıcı” anlamında olup nesnelere ve cihazlar için kullanılmaktadır. Uçak gemisine “tayıre taşıyıcısı” anlamında “hâmiletü tairat”, tabakları taşıyan araca “hâmiletü'l-etbak” denmektedir. Çek, senet, sertifika, diploma ve kart hâmilleri modern zamanlarda ortaya çıkmışlar ve taşıdıkları kâğıtlar ile para, görev, yetki ve sorumluluk gibi yüklerle talip veya nâil olmuşlardır.

Modernleşme sürecinde dilimize girmiş ve yerleşmiş olan “Hâmil-i kart yakınımdır.” cümlesini bilirsiniz. Bu cümlenin son kelimesinin “yakınımdır” şeklinde seslendirilmesi, kafa karışıklığının ve bilgi kirliliğinin gülünç örneklerinden biri olarak kültür dünyamızı lekelemiştir. Kültür dünyasının pek çok alanında lekeler, asıl zemini temyize imkân vermeyecek kadar kalın tabakalar oluşturmuş durumdadır.

Yük taşımayı iş edinmiş kişiler için kullandığımız “hamal” kelimesinin aslı Arapça “hammâl”dir. “Kassab”ı “kasab”a çevirirken yaptığımız gibi onu da hafifletip dilimize katmışız. Aynı işlemi “bakkal” kelimesine niçin uygulamadığımızı sorabilirsiniz ama doyurucu bir cevap alamazsınız. Dilin cilvelerinden biri de böylesi sapmalardır.

Büyük şairimiz Sezai Karakoç'un “Çatı” şiirinin ilk dördlüğü şöyledir:

Kaç aç varsa hepsi ben
Kaç hasta varsa hepsi ben
Kaç liman önlerinde dönen
İşsiz hamal hepsi ben

Açlar, hastalar, işsizler ve hamallar sadece kendi dertlerini yüklenmişken şair, onların her birinin yükünü paylaşmakla kalmayacak; aşktan ters yüz edilmiş âşıklara, atılmış kömür toplayan çocuklara, ölen insanlara ve açan çiçeklere de omuz verecek ve nihayet “sedye taşımaktan kolu tutulan”biri olma hamlesini gösterecektir (*Gün Doğmadan*, s. 109, Diriliş Y., 2000).

Bu özveri ahlâkının temelinde –farkında ve bilincinde olunsa da olunmasa da- insanın göklerin, yerin ve dağların yüklenmekten çekindikleri emaneti yüklenmiş olması yatıyor olmalı. İsmail Kara'nın Muhammed Hamidullah'tan aldığı beş dersten üçüncüsünden bir parçayı sunuyorum:

“O zaman tramvay yoktu, Divanyolu caddesi araba trafiğine açıktı.

Sinan Paşa külliyesi ile Çorlulu Ali Paşa Medresesi arasında, o fotoğraflara ve gravürlere çokça konu olan güzel sebilin hizasında Pleymut marka bir dolmuş taksi istop etmiş, dışarı çıkan şoförü, benim gibi yoldan geçenlere seslenerek “ağabi şu merete bir el atın da yolumuza devam edelim” diyordu. Yakınımdaydı, hemen el verip itmeye başlamıştım ki kolumun yanına ince mi ince, esmer ve uzun bir kol daha ilişiverdi. P[1]rasa kol dedikleri cinsten. Bir taraftan itiyor, içimden de “bu kolla mı arabayı iteceksin?” diyerek kendi kendime tebessüm ediyor, bir taraftan da yardım hissine, merhamet duygusuna gıpta ediyordum. Birkaç adım sonra araba sarsıldı, bildik hırıltılar, sesler çıkarak çalışmaya başladı. Ellerimi silerken yan gözle o mahut “kol” sahibine de bakmaktan kendimi alamadım.

Kimi görsem beğenirsiniz? Hamidullah Hoca!

Benim hayretimi farketmiş olmalı ki, her zaman mütebessim yüzü o an daha bir tebessüme garkoldu. Selâmlaşık, baş kesip ihtiram vaziyeti aldım. Büyüklüğü ve ağırlığı kendi kilosuyla gayrımütenasip, muhtemelen yarım asırlık deri çantası elinde, yola devam etti.” (*Sözü Dilde Hayali Gözde*, s. 224-225, Dergâh Y., 2005)

Mücemül-Müfhehres'e baktım, “haml” kökünden türeyen kelimeler Kur'an-ı Kerim'de 63 kez karşımıza çıkıyor. Bunlardan üçü, yatsı namazlarından sonra okunagelen iki ayetin ikincisinde yer alıyor. Meali şöyle:

Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir. Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla! Bize acı! Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et! (Bakara, 286).

Hüseyin Atlansoy

FUZULİ İŞLER NİYAZI

Osman Bayraktar için

kurumuş dilim oltaya gelmez ne balıktır dönsün
ne de yılan kıvrılıp süzölsün susuz yaz/ı/da kar ne arar

selam versem ne tekke kurabildim ne medresede kürsü
rüzgâr ne ki olsaydı dilim gobi çölünde çisentiye ayetel kürsi

sabah ki esmiyor artık yer gök leşlik dönüşüm değil ileri
artıklardan bekleniyor devrim ağlakları geç dumanımız karar

acıda fuzuli neşede sabit her köşe başında zabitlerimiz dişlek
elemde kederde neşemiz dudak kenarı figanımız kızıl figeni işlek

yanlış ki anlaşılmazdır bütün hüneri bu su ki akar hem müselmana
hem küffara varsan konuşmaya hadi gel dilinin ucunda değilse hiçlik

karasuya dönmüş gözümüz değil güneş şirinliği giysilerimiz sarı beyaz
su ki temizdir efendimiz rahmetinden saçılmış zerrelere ile serindir gezegenler

bu sözlerin fuzuli'si atlansoy değildir yanlış anlaşılmasın yunusu niyazisi hiç
sessizlik maskesinden ar eder az bir soluklanıp kendilerini gölgelerinde kararlar

acımızı nefeslendirendir fuzuli sabitimiz elbet hasan ile hüseyin iştirilsin niyazi
kök ağacın dalların ağaçtandır bitmez tükenmez esintisi demekte sanki niyazi

dört ismi anarak eliot aklınca haç çıkarmıştı yazılsın böyle diye edebiyat tarihi
beş köşeli beş yıldız çaktım hilâlin yanına duyulmadan daha surun müthiş sesi

yunus dedim karacaoğlan'a şeyhimiz galibdir hem niyazi hem de fuzuli akamaz su
hani meydan akacak ferhatın külüngünden suyuşirin şirinimiz için süt saflığında su

Mert Mevlüt Gökçe

ŞARJ YÜZDE 3

Beyza'ya ve mutezile'ye dair
kuramadığım cümleler var
altı dakika var metronun gelmesine
kıyametin kopmasına bir anne var
galeride silinecek yüzlerce fotoğraf
bakamadığım gözler var bir de
dilenciler kedi cesetlerini gömerken
fahişeler sabah ezanını dinlerken
yüzük atan kızlar tuvaletlerde ağlarken
gözlerim var

Kuramadığım cümleler var
bankaya borcum, trafik cezalarım
hiç yahudi arkadaşım yok ama
tek eşliliğe inanıyorum allah'a ve lacan'a
omzumdaki melek alzaymır olsun diye
bilim kurgu filmlerine gidiyorum
bir ruj markasıyla dışişleri bakanları arasında
ne fark var bilmiyorum
kalp kırmak bir terör eylemidir
faili sözlüklerde yaşar
terör eylemlerini kınıyorum
oyumu babamın ilaçlarına veriyorum
oyumu juliette binoche'un oyunculuğuna
reklamlar giriyor silahlar yorulurken
mülk suresine reklamlar giriyor
müntehirlerin sıcak gözyaşlarına

Kuramadığım cümleler var
boşanan kadınlar ağlayarak
iklim krizine neden oluyorlar
krizler süpürüyor beni diğer dağınıklıkların yanına
üç haftadır cuma namazına gitmiyorum
sürem yetmiyor cesur biri olmaya
konu ölüm ve ev kiralari değilse susuyorum
sürekli kimlik numaramı tekrarlatıyorlar bana
öncesini mahveden bir fotoğrafa çağırıyorlar
rapor alıp gitmiyorum

Bu sözü duymuyorum artık: refah
eskiden cennetle eş anlamlıydı
çince kursuna yazılısam diyorum bazen
birçok acının kaşe vurduğu alinyazımda
ruslara özenip bir devrim başlatıyorum
çevrimdışı olmak devrimci bir eylemdir
ruslara özenmeyi müstehcen buluyorum
uykum geliyor peygamberler tartışırken
matbaayı icat ediyorum ölülerin gözlerinde
bilinçaltıyla kanalizasyon sistemlerinin
yaşıt olduğu umurumda değil
elimi tutsun istiyorum
çoşkun ırmakları bile iten bir rüzgâr
elimi tutsun istiyorum
kaçmak üzere olan bir hevesin son dakikaları
satı teyzenin allah'ı
elimi tutsun

Ev sahibi arıyor şarjım yüzde üç
kuramadığım cümleler var
kuramadığım cümleler var
kuramadığım cümleler niye var

Mustafa Köneçoğlu

CAMERA OBSCURA

Sen Őairsin elbet bilirsin yanardağın üstündeki kuŐun kalbini
bilirsin karnından  rperen kad nlar  yazarken  rperen Őairleri
ne çok acı var ve ne kadar suskun, yaŐamak olağan Őüphelidir
Şiir ve evlat acısı birlikte büyür: bir ülkenin yazılmamıŐ tarihi

Şehre dikine inmek ve yalnızlık biriktirmek on bin adımda bir
on bin adımda bir say/ıkla/dım, bir iki mısra Allah bereket versin
gösteri toplumundan dijital iktidara byung chul han modası
sosyal teoriler bilmez toplum diye kocaman bir ocuk vardır
kocaman bir çocukluk kocaman bir yargı kocaman bir yanılđı

Halkımız yanlış biliyor, tuz kokmaz tuz utanır tuzun da kalbi var
tuz incinir, tuz için için kanar ve kaynar, öylece kalakalır masada
birbirimizin yüzüne bakarken masadan kalkarken bulandırırken sözü
manzaralar ve masalar sadece Şiir yazmak için midir sevgili okuyucu
sen de bilirsin elbet nedir bizi birbirimize muamma yapan Şu eŐsiz b y 

Ahmet Edip Başaran

BENİ DARDA KALMIŞ GÜNLERE

Beni darda kalmış günlere zembille
Susuz kalmış bir buluta bakarak dedim gözlerim hani
Pazılarımda yeni kesilmiő zaman dilimleri
O büyük saatin saçı sakalı uzadıkça uzamıőtır
Yüzümün astarı sökülmiş cildinde tarihsiz
Kırlı beyaz çamaşır sepetlerinde hatıra ölüleri
Varlığın çift başlı ejderiyle ben burada koyun koyuna.

Adım bir – yangında asansörler çalışmaz.

Beni darda kalmış günlerde kemik ve mezar sesleri
Akıp duran ırmakları dağların kanına benzeterek
Avuç içlerinde bir halk ağıdı saklayan o narin eller
Adını dilimde yıkayıp durduğum o mahşer
Bir harf yangınında ucu yakılmış mektuplar
Sözlerde uçup duran o kuşlar ilk nerede konaklar
Kendimi silah gibi çatıp duruyorum şimdi karşımda.

Adım iki – aldanma ki her duruő kıyam değildir.

Beni darda kalmış günlerden bir insan nefesi
Hayat ağacında meyvesini arayan kurtlar
Usulca dökülür pasajlara, aklın dehlizlerine
Şu gövdelerin enkazında karaya vuran gemi kim
Yüzümün suyunu bađıőladıđım o gölgelik nerede
Akıp duran ırmaklar akıp duran akıp duran
Bir anaför gibi, zamanın içinden içimin zamanına.

Adım üç – bir gün hatırlarsın atını bağladığın ağacı.

Bilal Can

SENİ BANA İLK DEFA SÖYLEMEDİLER

seni bana ilk defa söylemediler
bir türkiye olmuş sessizliğin
büyük haritasında ortadoğu'nun
misak-ı millî sınırlarını aşan sessizliğin

bütün anlaşmalarla bütün savaşlarla
bütün mücadelesini vermiş emirler arasında
harflerin en çivilisine
ruhumun gömleklerini asan

seni bana ilk defa söylemediler
bir istanbul olmuş yüzün
kaç kilometreye sığdırdığın gülüşleri
çocukluğunun ezberinde dünya harbi
tomruğa asılmış bir salıncak
gelincik kokusu süsen ve dağ keçileri
dede evinin geçmiş zaman rehberinde

yemenden dönmüş bir türküyü ağırlar gibi
sabır çeken tespihlerde dilin
büyüdüğünü anladığında dünya yerinde yoktu
sen yoktun geven çiçeğini yastık yapmış bir çoban
niyazi mısri divanından okuyordu harfleri geyiklere
“bahr-ı keremi boldur valvar güzel Allah'a”

seni bana ilk defa söylemediler
otuz altı kere dişlediğim ömür defterinde
öldürülmüş cesaretler gayriresmî kefenlerde
tutanaklarda söylenmemiş sözlerin cezası
bu irtifa kaybeden kızgınlıklarda demir tozu
bir gülü dalından da olsa incitmeyişin

kendini yiyen aklımın kitabında
sayfa kenarlarındaki uykusu saykılarını
geçer mi söyleyişlerdeki dibacesi ömrümüzün
güzelleşmiş bu büyüünde
ölümden arttırılmış yaştır bugün çünkü
insan için insan içinde

bu dağ bir peygamber doğurdu
mağarasında o nehir bir filozof
şu kentte asılmış bir şiir var
sesinde ayetler yapraklarında hüzzam
akıyor gülüşün sin harfinde
mavi karanlıktan belli
susuşun şeddeli

Ali K. Metin

YOLDA KANÇANAĞI

4.

Herkes için bu zarı koş koşabilsem
Yırta yırtta seslerimizden kor taşkın biraz döküleyim
İNSAN LAKİN KURALLARI HER ZAMAN GEÇEMİYOR
ADEM'DEN YAPILDIĞINI KÜTTEDEK ANLIYORSUN
ÖLÜMÜN LUNAPARKI YOKTUR, DİZİ VAKTİ EY CANIM
Ülkesi kadrajı efendisi, geri zekâlı baypaslar
Fay hattı mı dur durup yutkunuyorum
Burası ha işte haddimi biraz geçeceğim
Merhaba dünya, merhaba alışmaktan geberiyoruz
Buna tarih cesetlerimizden ibaret deme n'ölür
Beni deli etmeyiniz kıymetlim insanoğlu
N i h a y e t k a ç a s ı r i t i b a r e n
Fıtıkyapanbircumhuruzboynundaarızın
Toplu konut protezleriyle emeklemek şimdilik mümkün
Herkes için takırdayan bir iştahım var keşke bilsen
Neyimiz dikiş tutmuyor, neleri daha tükürüyoruz
Hayal kırıklarımızı bir çırpıda nasılsa sayıp dökemedim
Yedi kat altımızdan bir çiğnem soy sopum gelemiyor
Her çağın kendi dişi geliyor arkası kolay değil
Terler içinde şaşırıydım buna gülümseyen bir hişt!
İçimizden yürüyoruz çünkü hayat bir

Herkesin zamanla bir kalbi sanıyorum olacak
Buradan geriye bir dönüş dönemiyorum
Çat çat gelemiyorum bir ceset, bir amin, b i r k a n a t s ı z l ı k
Bir şeyyyyyyyyyy
Artçı yankıların kulağında çatal iğnem
Nam-ı diğer şimdi İsrail

Anladım kırılınca kalpten kalbe yürümek iyi gelir
Hiç değilse hayallerimi bir avuç havalandırıyorum
Belki de karınca kararınca Allah'ım
Bize düşmemeyi öğretiyorsun
Kes yapıştır sen bilirsin Allah'ım.

Emre Demir

LOKMAN HEKİM'İN MAĞLUBİYETİ

Çiçekler aşırıyorum hâlâ o yasaklı bahçelerden
Ne zaman eğilsem bir çiçeğe, kallavi dikenler
Çok inanıyorum, gözlerime tebessüm ısmarlayanlara
Hafızam: Kırk yerinden yamalı bohça
Kabil'e gidip Habil'in hatırını soruyorum

Söylemiştim, yerimde saydım, her şey akarken
Ben bu hataları Âdem'den öğrendim
Herkes atarken köprüleri, yakarken gemileri
ama Nuh!.. deyip durdum
Şehre baktım, yüzümü dağlara döndüm.

Dağlara döndüm
çünkü şehirde insan ölümsüzdü
mezarlar taşlanmış, mezarlıklar dışlanmış
ölüm alzheimerdi orada
Botoks, liposakşın, Fransız askısı,
herkeste bir örnek kaş, burun
Plastik cerrahi, plastik insanlar,
her eğildiğim plastik
Dikenler gerçek.

Hafızam, o acı kaybım...
Kaç riya gördüm,
Kaç uyku gömdüm o külden gecelere
Yer çekimini ne elmadan ne Âdem'den...
Bir isim duyardım yerle bir olurdu
dünyanın ve bilmenin tarihi.

Zaman çok değişti, diyorlar
İnsan peki, hâlâ bir elmaya tav mı?

Taner Sarıtaş

YOL HİPNOZU

Duyulmuyor ayak sesi kapı çalmıyor gelmiyor beklenen şiir
telefona tutulan kısa notlar yarım bırakılan kitaplar
hiçbir işe yaramıyor dolaşmak şehrin ara sokaklarında
yalnız dal budak salan sıkıntı ısırgana dokunur gibi
ağızda çoğalan bir şey ağırlaşıp duran yaz günü

Ne çabuk dağılıyor insanın dikkati göz ne çabuk kayıyor
hakkıyla bekleyemiyor şair kâğıdın beyazlığında
içi götürmüyor insanın ya da kanı kılıcı değişmek bir şeyle
çünkü şair bile kırış kırış hayatın karşısında

Yol hipnozu koydum bu dalgınlığın adını
taşıran damlan yoksa alışkanlıkla dolusun demek
ayna ütü lamba karışsın böylece yüzündeki anlam
on bini aşmış çektiğin fotoğrafların sayısı
dönüp baksan her şey bir reklama benziyor